

Miks õpetada muu emakeelega lastele Oskar Lutsu 'Kevadet' ?

Marju Lauristin

Tartu Ülikooli emeriitprofessor

Eesti keele ja kirjanduse õppimine avab ukse eesti kultuuriruumi

- Lõimumine kui identiteediloomine
- Keeleoskus on üks kultuuriruumi
- Kultuuriruumi võtmeks on ühised tähendused, sümbolid, mälestused, nimed
- Teatud raamatud, mida nimetame tüvitekstideks, on igas kultuuris ühiste tähenduste loojad ja edasi kandjad läbi aja
- Nendest võrsuvad aina uued tähendused, arendused, viited, metafoorid, meemid, allusioonid, mis on eesti kultuuriruumis üldlevinud ja ilma pikema seletamiseta aru saadavad
- Tüvitekstide tundma õppimine pole ainult kirjanduse õpetamise küsimus, vaid on alus nii ühise kultuuriruumi kui ajalootunnetuse kujunemiseks

Eesti kultuuri 'tüvitekstid'

- Eesti kultuuri 'tüvitekstid' ja võtmeautorid: Kristjan Jaak Peterson ('Kas siis selle maa keel', Lydia Koidula ('Mu isamaa on minu arm'), Juhan Liiv ('Ta lendab mesipuu poole...'), Kreutzwaldi 'Kalevipoeg' ja 'Eesti rahva muinasjutud', August Kitzberg (Libahunt), A.H.Tammsaare ('Tõde ja õigus', 'Põrgupõhja uus Vanapagan', 'Kõrboja peremees')
- Uue aja tüvitekstid: Hando Runnel ('Maa tuleb täita lastega...') Andrus Kivirähk ('Rehepapp')
- Tüviteksid ja rahvuslik omamüüt: 'Kes me oleme, kust me tuleme, kuhu läheme?' (Lennart Meri)

Uuring 'Lugeja 2025': 15 kõige tuntumat ja üldiselt loetud eesti kirjanikku

		Tunneb	Lugenud
1	Tammsaare, A.H.	97%	92%
2	Luts, Oskar	96%	92%
3	Tungal, Leelo	95%	82%
4	Liiv, Juhan	95%	80%
5	Kross, Jaan	95%	76%
6	Niit, Ellen	94%	85%
7	Kivirähk, Andrus	94%	83%
8	Kreutzwald, Fr.R.	94%	86%
9	Under, Marie	94%	66%
10	Vilde, Eduard	93%	78%
11	Alver, Betti	91%	62%
12	Runnel, Hando	88%	61%
13	Bornhöhe, Eduard	88%	77%
14	Kitzberg, August	88%	74%
15	Viiding, Juhan	87%	58%

‘Kevade’ – muhe vaade eestlase hingeellu

- Kõiki ühendav lapsepõlve ja kooliaja mälu (raamatu pealkiri kui metafoor)
- Arhetüüpne ja nostalgiline eesti külaelu (‘noorusmaa’) pilt
- Humoorikas jutustamislaad, rahvalik keel, meemiks saanud ütlemised (‘Kui Arno isaga koolimajja jõudis...’)
- Universaalsed, ka tänapäeva koolis äratuntavad karakterid ja suhted (kes on meie klassi Arno, Toots, Teele, Kiir, Tõnisson, Imelik ja Tiugu?)
- Heatahtlik ja mõistev suhtumine inimestesse (Libe, õpetaja Laur)
- Lugejale lähedane lüüriline ja unistav peategelane/protagonist (Arno)
- Eestlaslik (enese)iroonia ja naermine eneseupitajate üle (Kiir)
- ‘Väikese inimese’ ja väikese rahva väärtustamine, aukartuse puudumine võimu ees (Julk-Jüri)
- Kirjandusteose ‘omaeluloolisus’, seos autori kogemustega ja isikuga
- Kirjandus kui ajaloo representatsioon: Kevade’ kui lähivaade XIX sajandi lõpu Eesti, tsaari-Venemaa Balti provintsi, olustikku.
- Ajaloolised reaalsed (venestamisaja märgid: ‘jätt’), rahvuslik identiteet (‘meie õu’), talulaste koolihariduse korraldus

‘Kevade’ ekraanil

- Tänapäeva noortele omane visuaalsuse prioriteet verbaalsuse ees
- Eesti kirjandusteosed kinolinal aitavad leida tee filmist raamatuni
- Oluline mõista kirjandusliku teksti ja filmikeele erisusi, näidata, mis läheb kaduma ja mis tuleb juurde kirjandusteose ümber kodeerimisel filmikeelde
- ‘Kevade’ filmi kesksete episoodide võrdlemine kirjandusliku tekstiga
- Anda õpilastele võimalus ise ‘tõlkida’ sõnalist teksti visuaalide keelde (fotod, videod luuletuste põhjal, koomiksid)
- Proosa vs draama: poosanarratiivi põhjal lavastuslike või filmilike stseenide, episoodide loomine

Tuntud eesti kirjandusteosed ja nende põhjal tehtud filmid: lugemine ja vaatamine (% vastajaist)

	Ainult rmt	Ainult film	Rmt+ film	Kokku
Kevade (Oskar Luts)	3	7	89	99
Nukitsamees (Oskar Luts)	2	35	60	97
Tõde ja Õigus (A.H. Tammsaare)	13	12	70	95
Viimne reliikvia (Ed.Bornhöhe, Vürst Gabriel)	0	53	41	95
Nimed marmortahvlil (Albert Kivikas)	3	55	33	91
Arabella, mereröövli tütar (Aino Pervik)	8	41	38	87
Nipernaadi (August Gailit)	6	42	36	84
Wikmani poisid (Jaan Kross)	7	47	26	79
Seltsimees laps (Leelo Tungal)	3	57	15	75
November (Andrus Kivirähk, Rehepapp)	19	18	31	68

Kokkuvõtteks

Eesti kirjanduse üldtuntud teoste ühine lugemine, nende põhjal tehtud filmide nägemine ning nende tausta avavate dokumentaalfilmide vaatamine või muuseumide ja tegevuspaikade külastamine ning saadud muljete omavaheline arutelu on tõhus viis nii muukeelsete kui eestikeelsete õpilaste keeleoskuse rikastamiseks ja eesti kultuuriruumi sisenemiseks. Oluline pole siin teoste arv, vaid neisse süvenemise mitmekülgsus ja sügavus. 'Kevade' võiks olla selle teekonna hea algus.